

«З історії жіночого руху у Східній Галичині на початку ХХ ст.»

Жіночий рух в Україні — рух, спрямований на досягнення рівності політичних, економічних, особистих і соціальних прав для жінок. Перші жіночі організації на українських землях почали з'являтися в 2-й половині 19 ст. Поштовхом до цього стало поширення тут ідей загальноєвропейського жіночого руху, що поєднував у собі низку суспільних рухів, ініціаторами, лідерами й учасниками яких були жінки. Це й рух проти дискримінаційних щодо жінок суспільних звичаїв та законів, і рух за формування жіночих організацій з підтримки тієї чи іншої публічної активності жінок, і рух за переосмислення усталених – патріархальних – понять про роль статі в суспільстві. Найпоширенішим у Західній Європі став рух, що об'єднав намагання жінок вибороти собі рівний статус з чоловіками у своїх країнах. Саме цей рух – рух за політичну, суспільну та професійну рівноправність жінок і чоловіків – досить часто називають емансипацією (лат. *emancipatio*, від *emancipō* – звільняю від опіки), (франц. *feminisme*, від лат. *femina* – жінка).

Емансипаційні змагання жінок у різних країнах досить схожі між собою за метою й формами, навіть якщо вони визрівають і проявляються в різні історичні періоди. Фемінізм, однак, не створив одностайної ідеології, його прояви всюди мали й мають виразне національне та географічно окреслене забарвлення.

Емансипаційні змагання в Європі та США набули організаційних форм у 2-й половині 19 ст., коли впровадження там демократичних реформ не привело автоматично до статевої рівноправності. Саме тоді жінки вперше в історії створили низку місцевих, а згодом і міжнародних організацій, мета діяльності яких полягала в розширенні громадянських та політичних прав жінок і визнанні організованого жіноцтва суб'єктом громадського та політичного життя. Це знаменувало вихід емансипаційного руху на політичну арену, що привело невдовзі до відокремлення ідеології фемінізму від ідеології соціалізму, яку (ідеологію соціалізму) багато хто із жінок вважав спорідненою фемінізмові, оскільки соціалісти проголошували принцип рівноправності статей. Як стало очевидним дещо пізніше, рівноправність статей у комуністичних країнах, де будувався соціалізм, переросла в "подвійне навантаження жінок". "Соціалістичний табір" упродовж усіх років свого існування так і не спромігся осмислити роль жінки в суспільстві відповідно до вимог часу, засвідчивши тим самим свою ідеологічну обмеженість щодо феміністичних проблем, про яку ще наприкінці 19 ст. писала Н.Кобринська.

Феміністичний рух у Західній Україні зародився з утворенням у 1884 р. у м. Станіславів Товариства руських жінок А у Львові у той час регулярно збирались жіночі віча на яких головними питаннями були: рівні виборчі права з чоловіками та надання дозволу дівчатам на отримання вищої освіти У 1893 у Львові була створена жіноча організація «Клуб русинок», що займався просвітницькою діяльністю серед жінок та дівчат.

У 1901 у м. Львові активним жіноцтвом було організовано гурток українських дівчат, який у 1905 році перейменовано у Гурток українок А вже зп чотири роки він переріс у потужну жіночу організацію, що мав свій постійний осідок у власному домі та можливість видавати свої друковані органи такі, як альманах «Перший вінок», Наша доля» та часопис «Мета».

1904 розпочало свою активну діяльність Марійське товариство, організоване Ольгою Бачинською. До його складу входили усі найвідоміші жінки міста того часу 1909 львівські організації об'єдналися в Жіночу громаду, яку очолила К.Малицька.

В роки Першої світової війни українські жінки заснували у Відні Комітет допомоги пораненим воякам (голова – О.Ціпановська).

1917 і повторно 1921 більшість жіночих організацій об'єдналися в «Союз українок». «Союз українок Волині», очолюваний П. Багрянівською, діяв у Рівному. Союз українок Галичини очолювала М. Рудницька (завдяки зв'язкам М. Рудницької з

міжнародним жіночим рухом одна з комісій Ліги Націй порушила питання про голодомор 1932–1933 в УСРР). До Союзу українок згодом долучилися жіночі організації Волині, Польщі, Чехословаччини, Австралії, США, Канади. (На базі цього Союзу 1934 було створено Всесвітній союз українок, який 1937 був офіційно затверджений польською владою.) В 1930-х рр. на Буковині активізувалася діяльність Жіночої громади, яку очолювала О. Гузар. У роки Другої світової війни у Львові 1941 створено Жіночу службу України, якою керували К. Малицька й М. Біляк.

За словами директора Державного архіву Львівської області Мартенс Ірини Євгенівни, у Державному архіві Львівської області міститься значна кількість документів та матеріалів, які висвітлюють діяльність жіночих товариств на терені Східної Галичини у 1920 – 1939. З метою популяризації ідеологем закладених у статуті товариства, а також утвердження патріотизму та національної гідності, консолідації суспільства Державним архівом Львівської області було підготовлено он – лайновий варіант тематичної виставки «З історії жіночого руху у Східній Галичині на початку ХХ ст.». На ній представлено такі найцікавіші документи: Звернення головної управи українського товариства «Жіноча громада» у Львові до членів товариства у зв'язку з зміною статуту товариства. Примірник брошури «Азбука жіночого руху», що вийшла друком у 1937 у м. Львові, статут товариства «Руський Дам у м. Львові, 50, Статут філії українського товариства «Союз Українок» у Львів – Замарстинів, організаційна інструкція Ч.1 українського жіночого товариства «Дружина княгині Ольги», тимчасовий організаційний статут українського жіночого товариства «Дружина княгині Ольги», прийнятий на нараді 12 липня 1938 р.

Документи і матеріали представлені на даній виставці, будуть цікаві не лише історикам, що досліджують дану тематику, але й учнівській та студентській молоді.

**Науковий співробітник
відділу використання інформації документів ДАЛО**

О. Бондар